

Oppsummering av bransjen 2019

Fornøylesesinnretninger

Statens jernbanetilsyn
juni 2020
post@sjt.no

1 Oppsummering

I 2019 utstedte Statens jernbanetilsyn (SJT) 66 nye driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger, og 73 innretninger mistet eller leverte inn driftstillatelsen. Enkelte innretninger har helårsdrift, mens noen har sesongdrift. Fornøyelsesparkene har åpent deler av sommerhalvåret, noe som også kjennetegner de omreisende tivoliene. Det var registrert 278 eiere av innretninger i 2019.

I kombinasjon med veiledning har digital innsending og registrering av søknader ført til at en del søknader har vært mer komplette ved mottak i 2019. I gjennomsnitt har det tatt 74 dager fra vi har mottatt søknad om driftstillatelse for fornøyelsesinnretninger til vi har fattet vedtak om innvilgelse eller avslag. Beregningene er basert på saker hvor vedtak ble fattet i 2019. Etter at vi har gjort en første vurdering av innsendt søknadsdokumentasjon og gitt søkeren tilbakemelding om eventuelle mangler, blir en del saker liggende hos søkeren over lengre tid. Når søknaden anses å være komplett, behandles den som regel i løpet av kort tid (2-3 uker).

Det er rapportert om 229 uønskede hendelser i 2019, mot 93 uønskede hendelser i 2018. Hendelsene resulterte i 94 personskader. Vi har fokusert mye på rapportering av uønskede hendelser fra virksomhetene. Det har resultert i at flere har forstått rapporteringskravene og rapportert i tråd med dem. Dette er hovedforklaringen på økningen fra 2018 til 2019. Likevel har vi fortsatt grunn til å tro at mange virksomheter ikke har rapportert uønskede hendelser med mindre alvorlig personskade, tekniske uhell eller som kunne ha medført personskader.

I 2019 ble det utført 33 stedlige tilsyn med virksomheter som har fornøyelsesinnretninger. Tidligere år utførte vi tilsyn med hver enkelt innretning. Fra 2017 utførte vi tilsyn med virksomhetene som hadde driftstillatelse. Omleggingen skyldes innføringen av ny tivolilov. Av de 33 virksomhetene vi hadde stedlig tilsyn hos, ga vi pålegg om utbedring hos de fleste. De vanligste påleggene om utbedring var knyttet til temaer som sikkerhetsstyringssystem og rapportering av uønskede hendelser.

Basert på tilsynserfaring, innrapporterte uønskede hendelser, dialog med bransjen m.m. har vi prioritert tre temaer for tilsyn i 2019:

- sikkerhetsstyringssystem
- innrapportering av uønskede hendelser
- vedlikehold, inspeksjon og utskiftning

2 Definisjoner

Dette kapittelet beskriver noen begreper, hendelsestyper og type fornøyelsesinnretninger.

2.1 Begreper og hendelsestyper

Tabell 1: Definisjon av noen begreper

Begrep	Definisjoner
Fornøyelsesinnretning	Til bruk for fornøyelsesformål som innebærer risiko, og som stiller minimale krav til ferdigheter, og hvor brukerne enten bringes i bevegelse eller i situasjoner hvor de helt eller delvis ikke har kontroll over egen bevegelse, eller begge deler.
Fornøyelsespark	Fast lokalisert virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
(Omreisende) tivoli	Omreisende virksomhet med fornøyelsesinnretninger.
Eier	Den som driver anlegget, enten innretningen eies eller leies.

Tabell 2: Definisjon av hendelsestyper

Hendelsestype	Definisjon i forskrift ¹ Forskrift om fornøyelsesinnretninger av 21.06.2017 nr. 907	Eksempler på personskader
Ulykke	Uønsket eller plutselig hendelse eller en bestemt rekke slike hendelser på fornøyelsesinnretning som fører til død eller alvorlig personskade, betydelige materielle skader på eiendom eller på miljø, og andre lignende ulykker.	Alvorlig ryggskade, alvorlig hodeskade, åpne eller kompliserte brudd eller skader som åpenbart kan medføre varige mén.
Alvorlig hendelse	Uønsket hendelse på fornøyelsesinnretning som under andre omstendigheter kunne ha ført til en ulykke.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.
Hendelse	Enhver annen uønsket hendelse enn en ulykke på fornøyelsesinnretninger, som har sammenheng med driften, og som innvirker på driftssikkerheten.	Brukket tann, arm- og beinbrudd, avrevet leddbånd, smerter i rygg, kutt som må sys.

2.2 Kategorisering av fornøyelsesinnretninger

I Tabell 3 vises kategorisering av innretninger som SJT bruker i statistikken.

Tabell 3: Kategorisering av innretninger

Kategori	Type innretning
Fornøyelsesinnretninger i faste parker eller i omreisende tivoli	Innretninger plassert i fast lokaliserte parker eller i omreisende tivoli, som berg- og dalbaner, bob-baner, flygende tepper, gravitetstårn, karuseller, pariserhjul, pendler, skinnegående innretninger og tømmerrenner.
Vannrutsjebaner og -opplevelser	Innendørs og utendørs vannrutsjebaner og innretninger for vannopplevelser (ikke svømmebasseng o.l.).
Gokartbaner	Både innendørs og utendørs gokartbaner er underlagt tilsyn. Innendørs baner er på et lite område som benyttes til utleie. Utendørs baner brukes også for utleie til publikum. Mange av banene brukes også for organisert motorsport.
Høydeparker/zipliner	Høydeparker og klatreparker med og uten zipliner, samt anlegg som kun består av én eller flere zipliner.
Oppblåsbare innretninger	Hoppeslott og oppblåsbare sklier.
Andre	Bungee jump, båter, opplevelsesshus, vertikale vindtunneler, radiobiler og skytebaner.

3 Regelverk og internasjonale fora

3.1 Varslings- og rapporteringsplikt

Regelverket stiller krav om at eiere av fornøyelsesinnretninger skal rapportere om ulykker og uønskede hendelser. Ulykker i innretningen som fører til personskader, nestenulykker samt tekniske uhell, redningsaksjoner etc. som omhandler innretningen og som åpenbart kunne medført personskade, inndeles i tre hendelsestyper (ulykke, alvorlig hendelse og hendelse). Disse skal rapporteres til oss.

Regelverket stiller krav om følgende varslingsplikt:

- Ulykker med ikke ubetydelig personskade skal straks rapporteres til politiet. Hvis det skjer en ulykke eller alvorlig hendelse, skal virksomheten også varsle oss. Ulykker hvor driftspersonalet har kommet til skade, skal i tillegg rapporteres til Arbeidstilsynet omgående.
- Ulykker med personskader eller skader på anlegg eller eiendom som er forårsaket av elektrisitet, skal i tillegg omgående rapporteres til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Ulykker og alvorlige hendelser skal rapporteres skriftlig til oss innen 72 timer. Hendelser skal rapporteres skriftlig til oss innen åtte dager.

3.2 Deltagelse i internasjonale fora

International Association of Amusement Parks and Attractions (IAAPA) arrangerer en årlig messe i Europa med tilhørende seminarer. Vi deltok i 2019 aktivt og la et godt grunnlag for fremtidig nettverksbygging, erfaringsutveksling og kompetanseheving på området fornøyelsesinnretninger.

4 Statistikk

4.1 Antall driftstillatelser og fornøyelsesinnretninger

Tabell 4: Antall fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse

Innretning	Antall
Berg- og dalbane	19
Bob-bane	6
Bungee katapult	0
Bungee trampoline	19
Båter	9
Frittkjørende innretning på bane	12
Gokartbane	30
Gravitetstårn	11
Hoppeslott	141
Høydepark	51
Karusell, flygende teppe og Helter Skelter	130
Oppblåsbar sklie	38
Opplevelseshus	5
Pariserhjul	4
Pendel	8
Radiobilbane	17
Simulator	30
Skinnegående innretning	35
Tømmerrenne	4
Vannopplevelse	10
Vannrutsjebane	136
Vannskitrekk	5
Zipline ²	25
Totalt	745

Tabell 5: Driftstillatelse i perioden 2017-2019

	2017	2018	2019
Antall virksomheter som har tillatelse til å drive fornøyelsesinnretninger	251	287	278
Antall fornøyelsesinnretninger med driftstillatelse	767	775 ³	745 ⁴
Antall nye driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger	126	154	66

I 2019 utstedte vi

- 66 nye driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger (tabell 5)

og

- 73 innretninger mistet eller leverte inn driftstillatelsen.

Enkelte innretninger, for eksempel vannrutsjebaner i innendørs badeanlegg, innendørs gokartbaner og innendørs hoppeslott (i innendørs lekeland), har helårsdrift. Andre innretninger har sesongdrift. Fornøyelsesparkene har åpent deler av sommerhalvåret, noe som også kjenner seg på omreisende tivoliene.

² Dette er enkeltstående zipliner (som for eksempel Flåm Zipline), høydeparker inneholder også som regel mindre zipliner

³ Dette tallet inkluderer hoppeputer.

⁴ Dette tallet inkluderer ikke innretninger som mistet/innleverte driftstillatelsen i løpet av 2019.

Det er noen sentrale forhold som preger fornøyelsesinnretninger:

- 278 eiere av innretninger
- 2/3 deler (185 eiere) har kun 1 fornøyelsesinnretning
- 76 eiere har mer enn 1, men ikke flere enn 5 innretninger
- 13 eiere har over 15 fornøyelsesinnretninger hver
- Om lag 1/4 del av innretningene er oppblåsbare innretninger
- Om lag 1/5 del av innretningene er vannrutsjebaner

Kjennetegn ved drift av fornøyelsesinnretninger:

- Stor grad av sesongdrift
- Aktørene er spredd over hele landet
- Mange driftsledere har oppgaven på deltid
- Ingen konkrete kompetansekrav til driftsleder (ingen sertifiseringsordning)
- Noe gjennomtrekk av driftspersonell på grunn av kort driftssesong

4.2 Behandling av søknader om driftstillatelser for fornøyelsesinnretninger

I 2018 innførte vi et bedre og digitalisert system for å sende inn og registrere søknader. Kombinert med veiledning har dette ført til at en del søknader har vært mer komplette ved mottak i 2019. Vi viderefører dette arbeidet med mål om bedre kvalitet på mottatte søknader og kortere behandlingstid i 2020. I gjennomsnitt har det tatt 74 dager fra vi har mottatt søknaden om driftstillatelse for fornøyelsesinnretninger til vi har fattet vedtak om innvilgelse eller avslag. Beregningene er basert på saker hvor vedtak ble fattet i 2019. Etter at vi har gjort en første vurdering av innsendt søknadsdokumentasjon og gitt søkeren tilbakemelding om eventuelle mangler, blir en del saker liggende hos søkeren over lengre tid. Når en søknad anses å være komplett, behandles den som regel i løpet av kort tid (2-3 uker).

Det er tatt i bruk en ny brukerundersøkelse til søkere om driftstillatelse for taubaneanlegg og fornøyelsesinnretninger. Den er gjennomført for saker som ble avsluttet i 2019. Vi har fått forholdsvis få svar. Resultatene så langt viser noe lav tilfredshet hos virksomheter med fornøyelsesinnretninger, spesielt på spørsmål om saksbehandlingsprosessen. Vi benytter resultatene for å bli stadig bedre.

4.3 Uønskede hendelser

Det er rapportert om 229 uønskede hendelser i 2019, mot 93 uønskede hendelser i 2018. Hendelsene resulterte i 94 personskader. Dette er alt fra småskader som kuttskader og forstuing av føtter til bruddskader. Vi har fokusert mye på rapportering av uønskede hendelser fra virksomhetene. Det har resultert i at flere virksomheter har forstått rapporteringskravene og rapportert i tråd med dem i 2019. Dette er hovedforklaringen på økningen fra 2018 til 2019. Likevel har vi fortsatt grunn til å tro at mange virksomheter ikke har rapportert uønskede hendelser når de har vært med mindre alvorlig personskade, tekniske uhell eller kunne ha medført personskader. Innrapportering av uønskede hendelser er et prioritert tema for tilsyn i 2019, se kapittel 6.

Virksomheter med høydeparker og zipliner stod for mer enn halvparten av de rapporterte hendelsene. Enkelte aktører i denne bransjen har gode rapporteringsrutiner og dominerer dermed hendelsesstatistikken. Inntrykket fra tilsyn med denne bransjen er at aktørene har generelt sterkt søkelys på sikkerhet. Statistikken må dermed ikke tolkes i retning av at høydeparkbransjen tenker lite på sikkerhet. Statikken viser imidlertid at det er grunn til å mistenke at det rapporteres inn for lite uønskede hendelser i bransjen generelt. Årsaken til manglende rapportering kan være sammensatt, men vi vil utarbeide en veileder som skal være til hjelp for virksomhetene når det har oppstått uønskede hendelser som kan være rapporteringspliktige. Vi veileder også virksomhetene innen temaet ved stedlig tilsyn.

5 Tilsyn

Den som eier og driver en fornøyelsesinnretning er ansvarlig for sikker drift. I dette ansvaret ligger både å ha sikre tekniske innretninger og å sørge for god sikkerhetsstyring. Med sikkerhetsstyring menes blant annet å:

- etablere, vedlikeholde og etterleve sikre og hensiktsmessige rutiner for drift, vedlikehold og inspeksjon
- sørge for at driftspersonell med betydning for sikkerheten har tilstrekkelig kompetanse
- sørge for hensiktsmessig dokumentasjon av tekniske systemer og aktivitet knyttet til sikkerheten av innretningene

Utstyrslleverandører er ansvarlig for å levere sikre produkter med tilhørende dokumentasjon og krav knyttet til drift, vedlikehold, inspeksjon og utskifting.

Vi fører tilsyn med at virksomhetene følger krav i lov og forskrift. Blant annet utfører vi systemrevisjon og stikkprøvekontroll for å kontrollere om kravene er oppfylt. Vi følger opp uønskede hendelser med vesentlig risiko for personskade, men gransker ikke.

I 2019 ble det utført 33 stedlige tilsyn med virksomheter som har fornøyelsesinnretninger. Tidligere år ble det utført tilsyn med hver enkel innretning. Fra 2017 utførte ikke SJT lenger tilsyn med hver enkelt innretning, men med virksomhetene som hadde driftstillatelse. Omleggingen skyldes innføringen av ny tivolilov.

Av de 33 virksomhetene som mottok stedlig tilsyn, ble det gitt pålegg om utbedring hos de fleste. De vanligste påleggene om utbedring ble gitt knyttet til temaer som sikkerhetsstyringssystem og rapportering av uønskede hendelser.

6 SJTs prioriteringer

Basert på tilsynserfaring, innrapporterte uønskede hendelser, dialog med bransjen m.m. har vi prioritert tre temaer for tilsyn i 2019.

- **Sikkerhetsstyringssystem**
1. juli 2018 var det slutt på overgangsperioden for innføring av ny forskrift om fornøyelsesinnretninger. Alle virksomheter skulle fra denne datoen ha et sikkerhetsstyringssystem som tilfredsstiller kravene i forskriften. Dette innebærer blant annet at virksomhetene skulle ha kontroll på risiko.
- **Innrapportering av uønskede hendelser**
Vi har grunn til å tro at innrapportering av uønskede hendelser og ulykker er mangelfull og at ikke alle uønskede hendelser og ulykker blir rapportert. Vi ser store forskjeller mellom sammenliknbare virksomheter i antall innrapporterte uønskede hendelser. Vi vil derfor gjennom informasjon, veiledning og tilsyn påse at virksomhetene etterlever regelverkets krav til rapportering.
- **Vedlikehold, inspeksjon og utskifting**
Den tekniske tilstanden til en fornøyelsesinnretning påvirkes negativt av intensiv bruk. Derfor er det viktig for sikkerheten at det er etablert, tatt i bruk, og dokumentert et system for vedlikehold, inspeksjon og utskifting. Regelverket stiller krav til både daglige og periodiske kontroller. Vi vil undersøke at virksomheter oppfyller sin plikt for kontroll og vedlikehold, og at utførte oppgaver er dokumentert.

For å opprettholde et godt sikkerhetsnivå i bransjen, vil vi følge opp temaene over på tilsyn i 2020.